

dr hab. inż. Joanna PANEK, prof. WAT

Wojskowa Akademia Techniczna

joanna.nowakowska-grunt@wat.edu.pl

ORCID: 0000-0001-8363-9376

dr Joanna ANT CZAK

Wojskowa Akademia Techniczna

joanna.antczak@wat.edu.pl

ORCID: 0000-0001-5691-2525

mgr Adam PANEK

adam270@poczta.onet.pl

ORCID: 0009-0004-3080-4015

PRAWNE I SPOŁECZNE ASPEKTY DOSTĘPU DO BRONI PALNEJ W POLSCE – ANALIZA REGULACJI, POSTAW SPOŁECZNYCH I DANYCH KRYMINOLOGICZNYCH

LEGAL AND SOCIAL ASPECTS OF ACCESS TO FIREARMS IN POLAND – AN ANALYSIS OF REGULATIONS, SOCIAL ATTITUDES, AND CRIMINOLOGICAL DATA

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie wyników analizy dotyczącej dostępu do broni palnej w Polsce w perspektywie prawnej, społecznej i kryminologicznej. Omówiono w nim historyczne uwarunkowania kulturowe, obowiązujące regulacje prawne, postawy społeczne oraz dane dotyczące przestępczości z użyciem broni. Zestawienie przepisów z argumentami pojawiającymi się w debacie publicznej oraz z analizą statystyk pozwala na ocenę skuteczności obecnego modelu reglamentacji broni w Polsce. W artykule zaprezentowano trzy hipotezy badawcze oraz ich weryfikację na podstawie danych zastanych.

Słowa kluczowe: dostęp do broni palnej, bezpieczeństwo obywateli, liberalizacja przepisów

Abstract

The aim of the article is to present the results of an analysis of access to firearms in Poland from legal, social, and criminological perspectives. The paper discusses historical and cultural determinants, the current legal regulations, social attitudes, and data on firearm-related crime. Confronting legal provisions with arguments present in the public debate, as well as with an analysis of statistical data, makes it possible to assess the effectiveness of the current model of firearm regulation in Poland. The article presents three research hypotheses and their verification based on secondary data.

Keywords: access to firearms, citizen safety, liberalization of regulations

1. Wstęp źródłowy

Historia Polski jest nierozzerwalnie związana z bronią, która pełniła zarówno funkcję praktyczną, jak i symboliczną, gdyż broń od zawsze odgrywała istotną rolę w polskiej historii i kulturze. Była nie tylko narzędziem walki, ale także symbolem statusu, honoru i narodowej tożsamości. Historia Polski pełna jest momentów, w których broń odgrywała decydującą rolę, a jej dziedzictwo pozostaje żywe do dziś¹. Współczesna kultura broni czerpie zarówno z tradycji historycznych, jak i aktualnych wzorców europejskich².

Dostęp do broni palnej stanowi jeden z kluczowych tematów współczesnych debat o bezpieczeństwie publicznym w krajach europejskich. Badania dotyczące relacji pomiędzy liczbą sztuk broni w społeczeństwie a poziomem przemocy wskazują na znaczną złożoność tego zagadnienia. W literaturze międzynarodowej występują sprzeczne konkluzje — część autorów wskazuje na możliwość efektu odstraszania³, inni natomiast podkreślają wzrost ryzyka wypadków i przestępstw wraz ze wzrostem dostępności broni⁴.

Polska, w porównaniu z wieloma krajami europejskimi, charakteryzuje się restrykcyjnym systemem dostępu do broni. Regulacje Ustawy o broni i amunicji z 1999 r. precyzyjnie określają wymagania dotyczące uzyskania pozwolenia oraz rygorystyczne zasady przechowywania i kontroli broni przez obywateli⁵. Jednocześnie statystyki przestępczości z użyciem broni wskazują na bardzo niską skalę takich zdarzeń w Polsce, co czyni nasz kraj jednym z najbezpieczniejszych w Europie. W debacie publicznej ścierają się dwa podejścia: liberalne, akcentujące prawo do samoobrony i tradycję, oraz restrykcyjne, wskazujące na potencjalne ryzyko wynikające z upowszechnienia broni. Obecnie dostęp do broni palnej w Polsce jest regulowany przez Ustawę o broni i amunicji z 1999 roku, która określa warunki, jakie musi spełnić obywatel, aby legalnie posiadać broń⁶. Uzyskanie pozwolenia na broń wymaga spełnienia szeregu wymogów, w tym badań psychologicznych, niekaralności oraz udowodnienia potrzeby posiadania broni.

Postawy Polaków wobec broni palnej są podzielone. Według badań CBOS z 2017 roku⁷, 84% Polaków sprzeciwiało się ułatwieniu dostępu do broni palnej, obawiając się wzrostu przestępczości oraz braku odpowiedniego przygotowania obywateli do jej użytkowania. Z kolei zwolennicy liberalizacji przepisów wskazują na prawo do samoobrony oraz podają przykład krajów, takich jak Czechy czy Szwajcaria, gdzie

1 A. Nowak, *Dzieje Polski*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Biały Kruk, 2014, s. 324; Cichowski, J. *Husaria*. Poznań: Wydawnictwo Bellona, 2004, s. 48.

2 R. Pakla, *Tendencje prawne w dostępie do broni palnej i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa i obywateli*. „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2015, 8(2), 271–288. <https://doi.org/10.37055/sbn/135311> s. 271–288

3 J.R. Lott, *More guns, less crime*. Chicago: University of Chicago Press, 2010, s. 103.

4 G. Kleck, *Point blank: Guns and violence in America*. Aldine de Gruyter, 1991, s. 17.

5 Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. 2022 poz. 2516).

6 Ibidem.

7 CBOS (2017). Postawy Polaków wobec broni palnej, komunikat z badań, nr 137, s. 4.

posiadanie broni jest bardziej powszechne, a wskaźniki przestępczości pozostają stosunkowo niskie.

Duży wpływ na kształtowanie opinii publicznej w zakresie broni palnej mają media oraz debaty polityczne. W Polsce temat ten często pojawia się w kontekście bezpieczeństwa narodowego, przestępczości oraz prawa do samoobrony. Partie konserwatywne częściej opowiadają się za liberalizacją dostępu do broni, podczas gdy ugrupowania lewicowe skłaniają się ku bardziej restrykcyjnemu prawodawstwu. Wpływ na społeczną percepcję broni mają również doniesienia medialne dotyczące przestępstw z jej użyciem, co prowadzi do wzrostu obaw społecznych. Chociaż większość społeczeństwa jest sceptycznie nastawiona do powszechnego dostępu do broni, rośnie liczba zwolenników jej liberalizacji. Debata na ten temat z pewnością będzie trwała, a przyszłe zmiany w prawodawstwie będą zależne od sytuacji politycznej i społecznej nie tylko w Polsce, ale i na świecie.

2. Cel badań i hipotezy

Celem badania zrealizowanego w niniejszym opracowaniu jest ocena skuteczności polskiego systemu reglamentacji broni palnej oraz identyfikacja rozbieżności między percepcją społeczną a rzeczywistymi zagrożeniami, jakie występują w tym zakresie.

Sformułowano następujące hipotezy badawcze:

H1: Polski system prawny skutecznie ogranicza dostęp do broni palnej i minimalizuje przestępczość z jej użyciem.

H2: Istnieje znacząca rozbieżność między percepcją społeczną a rzeczywistą skalą przestępczości z użyciem broni palnej.

H3: W debacie publicznej dominują argumenty o charakterze emocjonalnym, w dużej mierze kształtowane przez przekaz medialny, a nie dane empiryczne.

3. Metodyka badań

Przyjęto metodę analizy danych zastanych (desk research), obejmującą:

- analizę aktów prawnych (Ustawa o broni i amunicji, przepisy karne, akty wykonawcze),
- analizę danych statystycznych dotyczących przestępczości z użyciem broni palnej w Polsce⁸,
- analizę dyskursu publicznego i argumentów przedstawianych przez zwolenników oraz przeciwników liberalizacji,

8 <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186393%2Cprzestepstwa-przy-uzyciu-broni.html>

- analizę materiału źródłowego zawartego w udostępnionym dokumencie, w tym szczegółowych statystyk i opisów regulacji.

Dodatkowo, w badaniu zastosowano wywiady skategoryzowane, stanowiące formę częściowo ustrukturyzowaną. Metoda ta opiera się na zestawie wcześniej opracowanych pytań pogrupowanych w kategorie tematyczne, przy jednoczesnym pozostawieniu badaczowi swobody w zadawaniu pytań doprecyzowujących. Dzięki temu możliwe było uzyskanie odpowiedzi porównywalnych między respondentami, a jednocześnie pozwalających na pogłębienie kluczowych wątków.

Wywiady przeprowadzono z przedstawicielami środowisk związanych z tematyką broni palnej – m.in. ekspertami bezpieczeństwa, funkcjonariuszami służb oraz osobami posiadającymi pozwolenia na posiadanie broni. Dobór miał charakter celowy, co umożliwiło pozyskanie opinii osób kompetentnych. Zastosowanie tej metody pozwoliło na identyfikację najbardziej istotnych problemów, ocen i doświadczeń praktycznych, a także na uzupełnienie danych statystycznych o jakościowe, kontekstowe spojrzenie na funkcjonowanie regulacji dotyczących dostępu do broni.

Ramy prawne dostępu do broni palnej w Polsce

Polska należy do grupy krajów o najbardziej restrykcyjnych regulacjach w Europie. Ustawa o broni i amunicji określa:

- kategorie broni,
- szczegółowe wymagania zdrowotne, psychologiczne i formalne,
- obowiązki szkoleniowe i procedury egzaminacyjne,
- zasady przechowywania i kontroli,
- ograniczenia w przypadku broni do ochrony osobistej (konieczność wykazania ponadprzeciętnego zagrożenia).

Przepisy te zostały dodatkowo wzmocnione poprzez Centralną Ewidencję Posiadaczy Broni oraz implementację dyrektyw unijnych ograniczających legalny dostęp do broni przerobionej lub czarnoprochowej⁹.

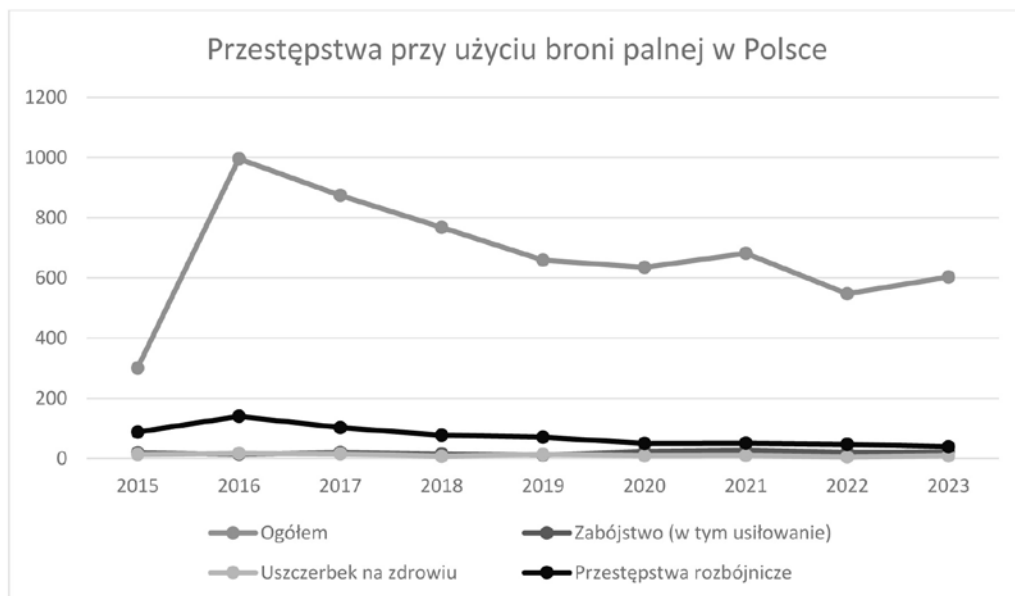
Skala przestępczości z użyciem broni

Najbardziej aktualne dane dotyczące przestępstw z użyciem broni palnej w Polsce pochodzą z oficjalnych statystyk Komendy Głównej Policji. Zgodnie z raportem za rok 2023, odnotowano 603 przestępstwa stwierdzone z użyciem broni palnej. Dla porównania, w 2022 roku liczba ta wynosiła 682, co wskazuje na kontynuację trendu spadkowego w tej kategorii przestępczości. Wśród tych przestępstw znalazło się 39 zabójstw dokonanych przy użyciu broni palnej¹⁰.

⁹ Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. 2023 poz. 1584). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2014 r. w sprawie przechowywania, noszenia oraz ewidencjonowania broni i amunicji (Dz.U. 2014 poz. 1224)

¹⁰ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186393%2Cprzestestwa-przy-uzyciu-broni.html>

Rys. 1 Liczba przestępstw z użyciem broni palnej w Polsce w latach 2015-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych policji: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186393%2Cprzesłpstwa-przy-uzyciu-broni.html>

Jak wskazuje wykres przedstawiony na rys. 1, liczba przestępstw z użyciem broni palnej w Polsce w latach 2015-2023 charakteryzuje się stabilnością i w porównaniu z początkowymi latami analizowanego okresu przedstawia tendencję spadkową. Dane te potwierdzają także, że przestępczość z użyciem broni palnej w Polsce pozostaje na stosunkowo niskim poziomie, a większość takich przestępstw popełniana jest przy użyciu broni posiadanej nielegalnie. Legalni posiadacze broni rzadko są sprawcami takich przestępstw, co sugeruje, że legalny dostęp do broni nie przekłada się na wzrost przestępczości z jej użyciem.

W 2023 roku Polska odnotowała rekordową liczbę nowych pozwoleń na broń, wynoszącą 323 983. Ten trend, ujawniony przez Komendę Główną Policji, podkreśla rosnące zainteresowanie obywateli posiadaniem broni. Analiza ta zwraca uwagę na zmiany społeczne i prawne, które wpłynęły na percepcję bezpieczeństwa w kraju, a także na adaptację przepisów w odpowiedzi na rosnące potrzeby społeczności¹¹.

Dane te wskazują, że mimo wzrostu liczby wydanych pozwoleń na broń, liczba przestępstw z jej użyciem nie wzrasta proporcjonalnie, co może sugerować brak bezpośredniego związku między legalnym posiadaniem broni a przestępczością z jej użyciem¹².

¹¹ <https://www.salonbroni.pl/bron-palna-w-polsce-statystyki-2023-czy-mamy-wzrost-liczby-pozwolen-na-bron-po-2022-roku>

¹² L. Trzcińska, *Broń palna i przestępstwa z jej użyciem w Polsce i w wybranych krajach Europy*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2022, nr 4 (36), s. 201-215.

Wśród najczęściej odnotowywanych kategorii znajdują się:

- rozboje,
- wymuszenia,
- nielegalne posiadanie broni,
- przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (w marginalnej liczbie przypadków).

Broń legalnie posiadana przez obywateli praktycznie nie pojawia się w statystykach poważnych przestępstw.

Z analizy trendów wynika, że:

- nie istnieje związek pomiędzy liczbą wydanych pozwoleń na broń a wzrostem liczby przestępstw,
- nie odnotowano zwiększenia zagrożeń pomimo kilkuletniego wzrostu zainteresowania bronią sportową i kolekcjonerską,
- Polska pozostaje jednym z najbezpieczniejszych państw Europy w zakresie zdarzeń z bronią.

Analiza danych statystycznych potwierdza zatem hipotezy H1 i H2.

Debata dotycząca liberalizacji dostępu do broni palnej w Polsce od lat koncentruje się na ścieraniu dwóch odmiennych perspektyw: zwolennicy odwołują się przede wszystkim do praw jednostki i zakorzenionych kulturowo tradycji, natomiast przeciwnicy podkreślają ryzyka związane z potencjalnym wzrostem przemocy oraz skutkami społecznymi.

Argumenty popierające złagodzenie regulacji koncentrują się przede wszystkim wokół idei prawa do samoobrony, rozumianego jako jedno z fundamentalnych praw naturalnych. Zwolennicy tego podejścia wskazują, że obywatel, podobnie jak w innych obszarach życia, powinien mieć możliwość ochrony siebie i swoich bliskich w sytuacji realnego zagrożenia. Podkreśla się również tzw. efekt odstraszenia: badania kryminologiczne argumentują, że potencjalni sprawcy przestępstw mogą unikać konfrontacji z osobą, która może być uzbrojona, co w konsekwencji działa prewencyjnie i zmniejsza liczbę napaści czy włamań. Ważnym elementem narracji zwolenników jest także tradycja i kultura militarna, głęboko zakorzeniona w polskiej historii. Broń była przez wieki symbolem wolności, honoru i odpowiedzialności, a odwołanie do tych wartości stanowi istotny element tożsamości narodowej. Argumenty te wzmacniane są przykładami państw, takich jak Szwajcaria czy Czechy, gdzie bardziej liberalne regulacje dotyczące dostępu do broni nie doprowadziły do wzrostu przestępczości, a systemy prawne skutecznie łączą wysoki poziom legalnego posiadania broni z bezpieczeństwem publicznym.

Z kolei przeciwnicy liberalizacji podkreślają znaczące ryzyka mogące wynikać z upowszechnienia broni w społeczeństwie. W centrum ich argumentacji znajduje się obawa przed eskalacją przemocy w sytuacjach konfliktowych – zakłada się, że

zwiększenie liczby osób posiadających broń mogłoby prowadzić do częstszego jej używania w sytuacjach nagłego impulsu lub silnych emocji, np. podczas sporów rodzinnych, sąsiedzkich czy drogowych. Istotnym argumentem jest również ryzyko wzrostu liczby wypadków spowodowanych brakiem odpowiednich umiejętności lub niewłaściwym przechowywaniem broni, zwłaszcza w domach, w których mieszkają dzieci lub osoby nieprzeszkolone. Przeciwnicy wskazują ponadto, że większa liczba legalnej broni w obiegu wiąże się z ryzykiem jej niekontrolowanego rozprzestrzeniania w przypadku niewystarczającego nadzoru administracyjnego, co może prowadzić do wykorzystywania jej przez osoby nieuprawnione. Ostatni obszar zastrzeżeń dotyczy psychologicznego wpływu powszechnej obecności broni na społeczeństwo. Wskazuje się, że częsty kontakt z bronią może obniżać subiektywne poczucie bezpieczeństwa, generując atmosferę zagrożenia i napięcia społecznego, a w skali makro wpływać na kulturę relacji społecznych.

W rezultacie debata nad liberalizacją prawa do broni stanowi zderzenie wartości indywidualnych z wartościami zbiorowymi: wolności osobistej z bezpieczeństwem publicznym, tradycji z nowoczesnymi standardami kontroli ryzyka oraz argumentów empirycznych z emocjonalną percepcją zagrożeń.

Zestawienie zawarte w tab.1 przedstawia główne argumenty podnoszone w dwóch wywiadach: z właścicielem strzelnicy sportowej (opowiadającym się za liberalizacją przepisów) oraz z funkcjonariuszem policji (opowiadającym się przeciwko liberalizacji).

Tab.1 Tabela porównawcza argumentów za i przeciw liberalizacji dostępu do broni palnej

Kategoria argumentu	Argumenty ZA (właściciel strzelnicy)	Argumenty PRZECIW (policjant)
Bezpieczeństwo publiczne	Uzbrojony obywatel może odstraszyć przestępców i zwiększyć bezpieczeństwo lokalne.	Więcej broni to większe ryzyko incydentów z jej użyciem – także przypadkowych.
Dostępność i kontrola	Liberalizacja zmniejszy szarą strefę i ograniczy czarny rynek broni.	Rozszerzony dostęp utrudni służbom kontrolę i skuteczne egzekwowanie prawa.
Edukacja i odpowiedzialność	Więcej szkoleń i świadomości społecznej dzięki ułatwionemu dostępowi.	Samo przeszkolenie nie gwarantuje stabilności psychicznej w przyszłości.

Przemoc domowa	Nie podnoszono tego aspektu jako ryzyka.	Broń w domach zwiększa ryzyko tragicznych skutków kłótni i eskalacji konfliktów.
Rozwój gospodarczy	Większy popyt na broń i usługi szkoleniowe = rozwój branży.	Zwiększone koszty nadzoru i potencjalne obciążenie systemu prewencji.
Potrzeby obywateli	Ludzie mają prawo się bronić i posiadać narzędzia do samoobrony.	Bezpieczeństwo powinno być zapewniane przez państwo, nie indywidualne zbrojenie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów.

Obie strony przedstawiają spójne argumentacje wynikające z różnych doświadczeń zawodowych i światopoglądów. Decyzja o zmianie prawa powinna uwzględniać zarówno potrzeby obywateli, jak i możliwości kontroli oraz bezpieczeństwa państwa.

W kontekście hipotezy H3 analiza dyskursu pokazuje, że argumentacja jest często emocjonalna i nie odzwierciedla realnych danych.

4. Dyskusja

W świetle danych statystycznych i analizy regulacji prawnych można stwierdzić, że polski system reglamentacji broni palnej jest skuteczny i adekwatny do poziomu zagrożeń. Jednocześnie utrzymuje się znaczna rozbieżność między społeczną percepcją ryzyka a rzeczywistą skalą przestępczości z użyciem broni.

Media pełnią istotną funkcję w kształtowaniu obaw społecznych, a debata publiczna rzadko opiera się na twardych danych empirycznych. Z tego względu sfera społeczna wydaje się najsłabszym ogniwem w realistycznym postrzeganiu bezpieczeństwa.

5. Wnioski

Analiza regulacji prawnych, danych statystycznych oraz postaw społecznych prowadzi do wniosku, że obecny model reglamentacji broni palnej w Polsce funkcjonuje skutecznie i zapewnia wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego. Przestępczość z użyciem broni utrzymuje się na niskim i stabilnym poziomie, a większość zdarzeń wiąże się z bronią pochodzącą z nielegalnego obrotu, co potwierdza, że system pozwoleń nie stanowi istotnego źródła zagrożeń. Jednocześnie zauważalna jest znacząca rozbieżność między rzeczywistą skalą zagrożeń a społeczną percepcją ryzyka.

Postawy Polaków wobec posiadania broni pozostają znacznie bardziej restrykcyjne niż sugerowałyby dane empiryczne oraz porównania z innymi państwami europejskimi.

W debacie publicznej dominują narracje oparte na emocjach, uproszczeniach i medialnych przedstawieniach pojedynczych zdarzeń, które wzmacniają poczucie zagrożenia, nie znajdując jednocześnie odzwierciedlenia w statystykach. Z tego względu system prawny, choć stabilny i skuteczny, wymaga większej transparentności, szczególnie w obszarze procedur administracyjnych i decyzji dotyczących pozwoleń do ochrony osobistej, gdzie wciąż widoczna jest uznaniowość organów. Przyszłe kierunki reform powinny opierać się przede wszystkim na rzetelnych analizach ryzyka, porównaniach europejskich oraz dowodach empirycznych, a nie na dominujących emocjach czy obawach społecznych. Tylko takie podejście może zapewnić efektywne i zrównoważone kształtowanie polityki bezpieczeństwa w zakresie dostępu do broni palnej.

Bibliografia

Literatura naukowa i monografie

CBOS, *Postawy Polaków wobec broni palnej*, komunikat z badań, 2017, nr 137.

Cichowski J., *Husaria*. Poznań: Wydawnictwo Bellona, 2004.

Kleck G., *Point blank: Guns and violence in America*. Aldine de Gruyter, 1991.

Lott J. R., *More guns, less crime*. Chicago: University of Chicago Press, 2010.

Nowak A., *Dzieje Polski*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Biały Kruk, 2014.

Pakla R., *Tendencje prawne w dostępie do broni palnej i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa i obywateli*. „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2015, 8(2), 271–288. <https://doi.org/10.37055/sbn/135311>

Trzcńska L.(2022): *Broń palna i przestępstwa z jej użyciem w Polsce i w wybranych krajach Europy*, *Krakowskie Studia Małopolskie*, nr 4 (36).

Strony internetowe

<https://demagog.org.pl/wypowiedzi/pozwolenia-na-bron-a-zabojstwa-z-jej-uzyciem-co-mowia-statystyki/>

<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186393%2Cprzestepstwa-przy-uzyciu-broni.html>

<https://www.salonbroni.pl/bron-palna-w-polsce-statystyki-2023-czy-mamy-wzrost-liczby-pozwolen-na-bron-po-2022-roku>

Akty prawne

Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. 2022 poz. 2516).

Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. 2023 poz. 1584).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2014 r. w sprawie przechowywania, noszenia oraz ewidencjonowania broni i amunicji (Dz.U. 2014 poz. 1224).